

УДК 821.134.2-96.09

Пронкевич О.В., к.філол.н., доцент, декан факультету іноземної філології Миколаївського державного гуманітарного університету ім. Петра Могили

“Роздуми над Кіхотом” Х.Ортеги-і-Гассета: іспанська національна ідентичність ЯК КОНТАКТНА ЗОНА

Дана стаття присвячується вивченню поглядів на проблему нації відомого іспанського філософа й письменника Хосе Ортеги-і-Гассета. Автор публікації доводить, що мислитель обстоює розуміння нації як контактної зони, відкритої для різноманітних культурних впливів. Таке розуміння нації в інтелектуальному світі Х. Ортеги-і-Гассета уособлює Сервантес. Осмисленню його ролі в іспанській національній культурі присвячено першу велику філософську книгу Х. Ортеги-і-Гассета “Роздуми над Кіхотом”. У ній Сервантес та його роман постають контактними зонами, які синтезують різноманітні типи життєвої вітальності, що дає змогу Ортегові трактувати їх як найвищий вияв «іспанського національного генія».

*The paper focuses on Jose Ortega y Gasset's ideas on the Spanish national identity. The publication proves that the famous philosopher understands the nation as an open-ended contact zone, which accumulates a variety of cultural influences. The symbol of such a nation, according to Ortega, is Cervantes. In his first book *Meditaciones del Quijote* Ortega creates a literary myth about Cervantes and his novel as the climax of the Spanish historical vitality. From the philosopher's viewpoint Cervantes and his book are contact zones, where diverse types of aesthetics, world perceptions and genres encounter. For Ortega they are the highest achievement of the Spanish national genius.*

Хосе Ортега-і-Гассет є найбільш знаним і шанованим в Україні серед усіх представників іспанської філософії й літератури. Його теорія еліт багато в чому вплинула на оформлення розуміння нації у Д.Донцова та інших представників “вісниківства”. Роздуми з приводу його “Бунту мас” червоною ниткою проходять крізь деякі важливі есе В.Домонтовича, Ю.Шереха. Вже після проголошення Незалежності, кілька років тому, знову спалахнув інтерес до Ортеги, пов’язаний із перекладом його “Місії університету”. Одне слово, Ортега-і-Гассет вже давно увійшов до контексту української суспільно-політичної та естетичної думки (див. в Інтернеті проект “Візія: Хосе Ортега-і-Гассет” [2]). Проте, незважаючи на таку “популярність” мислителя, українські науковці поки ще не створили серйозних наукових робіт, присвячених вивченню його творчості. Мадридського філософа цитують, ним захоплюються, з ним сперечаються, але спроби по-справжньому наукового прочитання його колосального доробку поки ще так і не з’явилися.

Вибір у якості об’єкта дослідження версії міфу про роман Сервантеса “Дон Кіхот” як про символічне уособлення проекту іспанської національної ідентичності, запропонованого Ортего, також “підказаний” українською проблема-

тикою, адже для вітчизняних інтелектуалів Ортега насамперед є ідеологом національної ідеї, і лише потім – філософом або письменником. Доказом цього слугує хоча б факт, що українською мовою Ортега представлений фрагментарно й однобоко, адже перекладено здебільшого ті його праці, в яких він цікавився “проблемою Іспанії” і в яких він постає прихильником ідеології національного відродження, апологетом кастеляноцентризму, співцем Великої Іспанії, оновленої імперії. Саме такі твори надруковані у збірнику праць Х.Ортеги-і-Гассета “Вибрані твори”, який побачив світ у видавництві “Основи” 1994 р. [1] Проте залишається не вирішеним, наскільки відповідає дійсності цей міф про Ортегу – “націоналіста”. Зробити внесок у розв’язання цього питання і покликана дана стаття.

Розпочнемо наше дослідження з поглядів Ортеги на проблему нації, а в другій його частині продемонструємо, яким чином прочитуються на їхньому тлі створені мислителем міфи про Сервантеса і Дон Кіхота. “Проблема Іспанії”, а точніше, причини відсталості, духовної розпорошеності країни, насправді були постійними темами Ортеги. Його дратувала безініціативність, безвольність іспанців. На думку Ортеги, іспанське національне буття постає повністю дезінтегрованим, дезорієнтованим, жалюгідним. “Це

сумне видовище довжелезної, кількасотлітньої осені, коли пориви навального вітру шарпають дерева, обриваючи з віття пожовкле листя”, – пише він про Іспанію в “Безхребетній Іспанії” [1: 152]. Цей дух занепаду мислитель намагається подолати, запропонувавши таке розуміння нації, яке максимально стимулює піднесення її творчої енергії, рівня її вітальності, чи, як він пізніше почав говорити, історичної вітальності.

На цю настанову ми натрапляємо в усіх найважливіших працях Ортеги з національного питання. Він майже скрізь підкреслює, що нація, хоч і нагадує зовні природне явище, може розвиватися тільки тоді, коли становить динамічну реальність і водночас є великим проектом майбутнього, заради якого люди збираються разом. Усвідомлюючи завдання цього проекту, вони будують власні “я”. Таке розуміння нації проходить червоною ниткою крізь усю його творчість. Ще в “Старій і новій політиці” (1914 р.) Ортега говорить про “сублімовану націю” (“una nación volatilizada”) [9:304], тобто таку, яка є ідеалом активізму. Далі у “Безхребетній Іспанії” (1921 р.) він зауважує, що процес творення нації передбачає “переконливий проект спільного життя. Відкинемо будь-яку статичну інтерпретацію національного співіснування і будемо його розуміти динамічно... Люди живуть разом не для того, щоб *бути* разом, а щоб *робити* щось разом” [6: 56]. Аналогічна думка висловлюється Ортегою й у “Бунті мас” (1930). У повоєнному есе “Від нації до провінції Європи”, яке є своєрідним вступом до останнього великого есе мислителя з національного питання “De Europa Medatatio Quaedem” (початок 1950-х), Ортега стверджує, що “націю” від “народу” відрізняє не традиція, не звичаї, не манера вдягатися, а “форми життя..., які претендують на те, щоб репрезентувати більш піднесене розуміння “способу бути людиною” [7: 16]. Нація – ідеал більш вдосконаленої людини, обов’язково “спрямований у майбутнє” [7: 16]. Отже, нація – це велика мета, місія, яку треба виконати. За Ортегою, це великий задум (empresa)¹. Націю – програму майбутнього життя – Ортега називає “вітальним органом”. “Він примушує напружуватись наше буття, дисциплінує нас, моралізує нас. Без майбутнього нація перетворюється на народ, деморалізується й перебуває в стані припинення” [7: 17].

Імперативна формула національної ідентичності створює ефект відрізання минулого, не в тому розумінні, що Ортега закликає його забути, а в тому сенсі, що він наполягає на його вивченні заради вироблення переконливого образу майбутнього. Це відрізання покликане викону-

вати мобілізуючий ефект, а самі формулювання Ортеги повинні діяти на індивіда як шпори, що підштовхують його (індивіда. – *О.П.*) до самовдосконалення. Саме таку функцію також зобов’язані виконувати й національні еліти. Їхня роль – відкриття національної ідентичності за допомогою розуму й інтуїції у “спонтанних і рослинних” формах її кристалізації, і далі – перебудова всього національного, державного й суспільного ладу заради забезпечення нового вітального наповнення індивідів і націй. Нація народжується сама по собі, стверджує Ортега, але цей процес ніколи не завершується, якщо про націю не дбати. Він зауважує в “De Europa Medatatio Quaedem”: “Поza сумнівом, ми народжуємось у нації, і індивіди не створюють її одного чудового дня, але проблема полягає в тому, що немає нації, якщо крім того, щоб народитися в ній, про неї ніхто не дбає і щодня тільки те й робиться, що її формують і переформовують” [7: 77]. Сама по собі традиція не може стати нацією, треба, щоб її (традицію. – *О.П.*), як основу проекту нації, еліти спрямували в майбутнє, перетворивши на ідеал, гідний здійснення.

Наведені думки Ортеги зовні виглядають як націоналістичні, проте таке враження хибне. Воно з’являється тільки внаслідок деконтекстуалізації окремих висловлювань філософа і нехтування усієї динаміки й складності його думки. По-перше, треба пам’ятати, що для Ортеги питання нації й національної ідентичності є поодиноким випадком проблеми людини взагалі. Ортега – насамперед філософ, а не ідеолог націоналізму. Він розглядає відродження іспанської нації як частину відродження іспанського суспільства (у цьому плані він був “антинаціоналістом”, про що, до речі, неодноразово заявляв), а саму Іспанію – як щось невідривне від світової і, якщо висловлюватись конкретніше, європейської реальності. По-друге, Ортега, намагаючись наповнити націю (націю-державу) вітально, виводить її за власні межі, туди, де вона припиняє бути собою і стає чимось іншим, відкритим простором, “контактною зоною”, де вирує історичне й культурне життя.

Ортега бачив вирішення кожної нової проблеми в перенесенні останньої на якісно інший рівень складності. Це має стимулювати вітальне наповнення людського буття. Якщо спроектувати цей принцип на нарацію нації в Ортеги, то ми отримуємо картину постійного збільшення масштабу національної проблематики і, врешті-решт, її заперечення. Так, у “Старій і новій політиці”, говорячи про оновлення Іспанії, він не задовольняється рівнем іспанської держави, а веде мову про потребу змінити все іспанське

¹ Тут звертаємо увагу на принципову багатозначність ортегіанського концепту “empresa” стосовно нації, адже це слово позначає не тільки великий амбітний задум, а й конкретне підприємство, фірму, компанію.

суспільство, життя кожного її члена, а також іспанської нації загалом. Тут держава повинна вийти за свої межі, адже вона “є одним із органів національного життя (але не єдиним його органом, є й інші” [9: 277]. Партії також повинні перемагати свою завузьку кастовість, аби перетворитись на мобілізовані за покликанням серця елітні ліги чи групи – покоління, які своєю чергою здійснюють акт самознищення, аби відродитися в тому, що ми сьогодні називаємо громадянським суспільством.

У “Безхребетній Іспанії” рівень вимог зростає: якщо іспанська нація хоче відродження, вона повинна подолати себе й намагатися знову стати імперією (принаймні в культурному плані). На доведення цього використана вся міць кастеляноцентристської риторики Ортеги. Тут ми бачимо традиційний для іспанських ліберальних інтелектуалів кінця XIX – початку XX ст. “культ” Католицьких королів як взірцевих діячів іспанської історії, саме в такому контексті лунає відома фраза “Кастилія створила Іспанію, і Кастилія ж її зруйнувала” [1: 153]. Для надання ідеї імперії переконливості Ортега розширює історичні горизонти, апелюючи до досвіду розвитку й занепаду імперій (зокрема, Риму). Тема імперської влади як синоніму величі проходить крізь увесь текст “Безхребетної Іспанії”, в якому ми читаємо, що “тільки успішний і амбітний міжнародний проект народжує велику націю із внутрішньою стабільністю й гідною внутрішньою політикою” [3: 200].

Вихід на ще вищий європейський рівень примушує ще більше піднести складність вимог. Тепер вже для того, щоб Європа набула нової повноти, нації повинні відмовитись від традиційного розуміння своєї природи, яке протягом тривалого часу через механізми суперництва між європейськими національними державами та балансу сил забезпечувало Європі швидкий поступ. Тепер творчий потенціал звичного ідеалу нації вичерпано, і він не має майбутнього. “Коли ідею майбутнього в нації було ампутовано, сама ця ідея випарилась. Нації припинили бути націями й перетворились на провінції, внаслідок чого життя на всьому континенті стало провінційним. Було б дуже цікаво зайнятися вивченням того, яких конкретних форм набуває цей провінціалізм у кожній конкретній країні. Наприклад, як Париж, “столиця світу”, якою він був ще сорок років тому, якось непомітно набув статусу провінційного міста” [7: 20]. Вихід для Європи, аби набути нового поштовху життя, полягає в тому, щоб європейські нації припинили бути собою, вийшли за свої межі й висунули новий проект майбутнього – ідеал над-нації (*supra-nación*).

Отже, ми бачимо, що Ортега будує цілу низку проектів національного буття, проектів націо-

нальної ідентичності, кожний з яких наче “поглинає” попередній. Намагаючись через них досягти бажаного – якісно іншого рівня вітальності для себе, для своїх співгромадян, для Європи, мислитель доходить логічного кінця – заперечення ідеї нації як такої. На наш погляд, це типовий шлях модерної людини, яка конструює власне “я” й постійно розширює кордони сучасного світу, доки не приходиться до усвідомлення їхньої повної відносності, умовності й рухомості, тобто до ситуації постмодерності.

Яким чином усе сказане вище стосується історії Дон Кіхота та його автора Сервантеса? Цей зв'язок побачити неважко, якщо пригадати властиву багатьом іспанським інтелектуалам кінця XIX – першої половини XX ст. тенденцію “націоналізувати” класичні іспанські літературні та історичні міфи: Сіда, Селестини, Дон Хуана, Католицьких королів, конкістадорів та ін. У “Роздумах про Кіхота” Ортеги, як і в творах М.де Унамуно, Р. де Маесту, Асоріна, книга про пригоди Лицаря Сумної Постаті та його джури постає ключем до розв'язання таємниць національного буття, а сам її автор Мігель де Сервантес – уособленням абсолютного творця і водночас модернізованої, відкритої усім традиціям і новаціям іспанської національної ідентичності. У цій першій великій філософській книзі Ортеги, яка побачила світ 1914 р., мадридський філософ переймається “проблемою” Іспанії так само палко, як і питаннями гносеології чи онтології. “Він роздумує над Кіхотом – характеризує твір Ортеги його учень Х.Маріас. – Це ні примха, ні розвага, це ніяка не цікавість, ні навіть просте бажання пізнати. Тут ідеться про пошук опертя. Проте для того, щоб його віднайти, треба вийти за межі себе, назустріч тому, що Ортега відтепер називає обставиною... І цією обставиною є перш за все Іспанія” [5: 23].

За Ортегою, абсолютна повнота іспанського буття, максимальне буяння історичної вітальності в усій її силі, широті й глибині була явлена в іспанській культурі єдиний раз – у постаті автора “Дон Кіхота”. Таким чином, Ортега постає принциповим “сервантесистом” і опонентом “донкіхотизму”. Він чітко розрізняє Сервантеса та його героя. Останній для нього був тільки персонажем, який має виключне, але негативне значення для іспанців. Саме це з'єднує його з іспанською нацією. “Дон Кіхот – це пародія божественного і спокійного Христа: це готичний христос, що потопав у марних тривогах; христос-посміховисько і міський божевільний, створений хворобливою уявою, яка втратила свою невинність і волю і тепер шукає, чим їх можна замінити. Коли збираються кілька іспанців, розчулених злиденним ідеалом власного минулого, ницістю теперішнього й запеклою ворожістю до майбутнього, одразу серед них з'являється Дон

Кіхот. Тепло, що випромінює його химерне обличчя, збирає до купи їхні пошматовані серця, прошиває їх духовною ниткою, націоналізує їх, переплавляє їхню особисту гіркоту на один загальний етнічний біль” [8: 70]. Таким чином, Дон Кіхот як герой символізує бідність духу і закритість Іспанії. Натомість “Дон Кіхот” як книга, створена Сервантесом, та й сам Сервантес, уособлюють абсолютну повноту і відкритість культурного й історичного іспанського і загальнолюдського життя.

Розуміти цю книгу нелегко. Приховані в ній смисли й енергії Ортега уподібнює до лісу, якого, як відомо, ми не можемо побачити за деревами, так само як за зовнішніми пригодами літературних героїв ми не можемо досягнути невичерпності закодованих у творі смислів. Ця глибина пов’язується Ортегою з повнотою буття. Тільки глибоке є наповненим вітальною, стверджує він. Такою самою глибокою (несяжною), глибинною реальністю, що містить під поверхнею пригод і пародії на лицарський роман абсолютну повноту буття, є роман Сервантеса “Дон Кіхот”, який Ортега характеризує як “ідеальні джунглі” (“una selva ideal”) [8: 83]. Аби досягнути смисли книги “Дон Кіхот”, Ортега застосовує так званий “метод Єрихона” – наближення до чогось широкими концентричними колами (тактика, використана біблійними персонажами для взяття міста Єрихон). Ці, на перший погляд, відволікаючі маневри, далекі “відхилення” від теми поміщають об’єкт, що розглядається, в широкий культурний і філософський контекст і створюють ефект накопичення різноманітних життєвих енергій, що перетинаються.

Книга “Дон Кіхот” в інтерпретації Ортеги постає справжньою “контактною зоною” – вітальним синтезом різних типів культур, насамперед германських і середземноморських. За Ортегою, германські культури успадковують давньогрецький доробок, символізують глибину мислення, і тому вічну й незмінну основу справжньої повноти. Це спосіб життя і бачення світу – реалістичне, глибинне, абстрактне, ґрунтовне. “Переважання почуттів, як правило, доводить відсутність внутрішніх потенцій” [8: 97]. “Мислення – це не все, але без нього ми нічого не отримуємо з повнотою” [8: 103]. Мислення, таким чином, є основою реальної вітальності. Середземноморська культура, середземноморський спосіб бачити світ є поверхневим, сенсуалістським, пластичним, імпресіоністичним. Відповідно до вказаного вище принципу поділу культур Ортега класифікує індивідів і нації на дві групи (касти): ті, хто займається роздумами (meditadores), вони живуть концептами “у вимірі глибини” [8: 98]; і ті, хто живе почуттями (sensuales), вони плывуть по поверхні вражень [8: 97]. В одних – ясність медитації, у других – ясність переживань.

Іспанська культура, з погляду Ортеги, є суцільним імпресіонізмом, це культура вічних адамів, тобто людей, які ніби не пам’ятають традицій і кожного разу вимушені починати з чистого аркуша, наново називати речі та вигадувати стилі. Показовим іспанцем у цьому плані є Гойя – “культура дикунська, культура без учора, без прогресу (progresión), без упевненості; культура в постійній боротьбі з елементарним, котра витрачає свою енергію на щоденний захист того клаптику землі, на якому посаджені її рослини. Одне слово, прикордонна культура” [8: 104]. Найвищою точкою розвитку цієї культури є Сервантес, тому що він доводить до логічного кінця тенденцію до візуалізації зовнішніх вражень: “У Сервантеса ця здібність до візуалізації є буквально неперевершеною: вона сягає такої висоти, що йому не треба описувати якусь річ для того, щоб під час самої нарації вона постала перед нами з її чистими кольорами, звуками, в усій її предметній реальності” [8: 95]. Він наділений умінням максимально інтенсивно проживати ті форми життя, які є його власними за самим фактом його народження. Він найбільший іспанець з усіх іспанців, і тому візуальне в нього доведене до абсолюту.

Проте Сервантес демонструє неперевершену здібність також і до осягнення глибин. Він постає синтезом сенсуалізму й мислення. Він уже зробив те, що тільки доведеться навчитися робити решті іспанців. Ортега веде мову про те, що сенсуалізм повинен зайнятися культивуванням роздуму [8: 110]. Тоді Іспанія досягне абсолютної повноти своєї історичної вітальності. Такий синтез був явлений не в Дон Кіхоті, а в самій книзі, названій таким ім’ям, тобто в самому її творці Сервантесі. Більшість критиків (серед них Ортега називає Шеллінга, Гайне, Тургенєва), занадто сконцентрувавши свою увагу на головному героєві, лише вихоплювали певні риси цієї великої книги. “Давайте будемо щирими: “Дон Кіхот” є двозначною книгою. Всі ці дифірамби з приводу національного красномовства нікуди не годяться. Всі ці спроби ерудитів вивчити життя Сервантеса нічого не з’ясували й ні на йоту не дали можливість просунутися вперед для розв’язання цієї двозначності. Чи сміється Сервантес? З чого він сміється? Ось там далеко, посередині ламанчеської долини височить фігура Дон Кіхота як величезний знак питання; він постає як хранитель іспанської таємниці, двозначності іспанської культури. З чого сміявся цей бідний збирач податків зі своєї в’язниці? І що означає сміятися? Хіба сміх є обов’язково запереченням?

Немає іншої такої книги, яка була б наділена більшою міццю для породження символічних алюзій, наповнених універсальними смислами, і, в той же час, немає іншої такої книги, де ми мог-

ли б знайти так мало натяків, підказок для її інтерпретації. Ось чому порівняно з Сервантесом Шекспір виглядає ідеологом” [8: 110].

Будучи відкритою формою, роман Сервантеса не має всередині тексту концептуального ключа, який надає йому однозначного філософсько-ідеологічного тлумачення. Здається, твір залишається на поверхні вражень і не йде в глибини, проте це одна з небагатьох глибоких іспанських книг. Вона ставить запитання, які ведуть до основ іспанського буття: “Боже мій, що таке Іспанія? У цьому широкому світі, серед незлічимої націй, загублена в безмежному вчора й безкінечному завтра, під безмежним і космічним холодом миготіння зірок, що таке Іспанія, цей високий мис європейської духовності, цей ніс континентального корабля?” [8: 111]. У чому полягає доля Іспанії? Нещаслива нація, яка не може знайти свій правильний шлях, “що ніяк не перетворить на проблему свій внутрішній світ, що не відчуває героїчної потреби виправдати свою долю, пролити світло на свою місію в історії!” [8: 111-112].

Ортега закликає поглянути на Іспанію в усій її проблемності й суперечливості, аби поставити питання про розбудову нової іспанської культури. Він пропонує повну й радикальну переоцінку всіх цінностей. Дороговказом цієї переоцінки є Сервантес. Ще не народився такий надінтелектуал, який зміг би знайти ключ до розуміння таємниці стилю Сервантеса, що забрав із собою в могилу секрет іспанської повноти. Ім'я Сервантеса є тим “словом, яким ми можемо в будь-якому випадку розмахувати, як списом. Якби ми з упевненістю знали, в чому полягає стиль Сервантеса, манера Сервантеса наближатися до речей, ми досягли б усього. Там, на духовних висотах, де живе він, панує незламний дух солідарності, і поетичний стиль несе з собою нову філософію й нову мораль, нову науку й нову політику. Якщо коли-небудь прийде людина, яка зможе розв'язати загадку стилю Сервантеса, нам залишиться тільки накласти його (стилю. – *О.П.*) риси на наші колективні проблеми, аби ми пробудилися до нового життя” [8: 114].

Роман Сервантеса є “контактною зоною” і з жанрового погляду. Розглядаючи це питання в “Роздумах про Кіхота”, Ортега постулює єдність змісту і форми художнього твору, а жанри трактує як узагальнюючі форми репрезентації “людських обставин” – форми синтезу й наповнення буття. “Кожна доба знаменує нову радикальну інтерпретацію людини. Тому кожна доба надає перевагу певному жанру” [8: 197], – проголошує Ортега. Епос (епопея) у нього постає як вираження абсолютного минулого, його змістом є міф, він виражає найбільш істотне, суттєве, відображене в піднесених формах. Поет-творець

епосу не прагне оригінальності, а лише відтворює дух високих незмінних цінностей. Відповідно, стиль епосу максимально віддалений від повсякденності, “фрази ритуальні, звороти урочисті, граматики вічна (*milenaria*)” [8: 204-205]. Занепад традиційних релігійних вірувань під тиском новонародженої науки спричиняє поширення жанру лицарських романів, які були “останнім великим оживленням старого епічного дерева” [8: 209]. Вони зберігають епічних героїв, але більше ніхто не вірить у реальність написаного. Оповідь, як і в епічній поемі, залишається головним знаряддям лицарського роману. Але і епопея, і лицарський роман відрізняються від роману новітнього часу, зорієнтованого на пересічну людину маси: перші оповідають, останній описує [8: 209]. Роман є цариною реалізму. Таким чином, з плином часу в самій художній формі як модусі переживання повноти життя ми спостерігаємо зниження героїчного, піднесення й збільшення буденного, дрібного. Аналогічну еволюцію відзначає Ортега, вивчаючи розвиток трагічного й комічного. Висока героїка трагедії поступається місцем комічному й еволюціонує в напрямку трагікомедії.

“Дон Кіхот” як літературний твір і Дон Кіхот як літературний персонаж перебувають на тій межі, коли жанрові системи, започатковані епопеєю, і нові жанрові системи, репрезентовані романом, а також різні розуміння людини в переході від Середньовіччя до модерності зустрічаються в часі, коли одне ще співіснує з іншим. Це перетворює роман Сервантеса на унікальне явище, яке несе на собі ознаки і попередніх, і наступних епох, виражає форми естетичного осягнення світу, властиві і минулому, і теперішньому, і майбутньому. Твір Сервантеса є водночас епопеєю у фазі лицарського роману і першим романом у сучасному розумінні цього слова, він є високою трагедією і безжалісною комедією, а точніше найдосконалішим утіленням трагікомедії. Не менш важливим для розуміння жанрового складу твору є могутній ліричний струмінь, який надає внутрішньої глибини його стилю. Дон Кіхот як персонаж символізує розпад традиційної середньовічної системи цінностей і народження модерної людини. Він є і героєм, і блазнем. Він трагічний і комічний, він ліричний і фарсовий водночас. Дон Кіхот є всім відразу, по-справжньому вселюдиною, а сам твір Сервантеса стає “контактною зоною”, в якій перетинаються різні форми історичної вітальності, зафіксовані в жанрових формах, внаслідок чого твір Сервантеса вмщує небачену повноту буття.

Сучасний іспанський дослідник П.С.Галан назвав Сервантеса “демоном”, “якому Ортега виповів свою місію серед іспанців” [4: 10]. Дослідник також веде мову про той самий резонанс,

“принцип збігу” між Ортегою і Сервантесом. Звичайно, ці слова не можна брати на віру, але велика доля істини в них є. Шукаючи розв’язання “проблеми Іспанії”, Ортега відчув, що справжнім виходом є не консервування нації, а її максимальна відкритість, перетворення її на “контактну зону”. Розширивши у такій спосіб власні горизонти бачення, він відкрив для себе, для Іспанії і для всього світу нового Сервантеса

Література

1. Ортега-і-Гассет Х. Вибрані твори. – К.: Основи, 1994. – 420 с.
2. Проект "Візія": Хосе Ортега-і-Гассет. – <http://www.management.com.ua/vision/vis014.html>
3. Bretz, M.L. Encounters Across Borders. The Changing Visions of Spanish Modernism, 1890-1930. – Lewinsburg: Bucknell University Press; London: Associated University Presses, 2001. – 638 p.
4. Galán, P. C. Cervantes, el español “profundo y pobre”// Revista de Occidente. – 2005. – Núm. 288. – P. 7-38.
5. Marías, J. El primer libro de Ortega // Ortega y Gasset, J. Meditaciones del Quijote. – Madrid: Cátedra, 2005. – P. 17-32.
6. Ortega y Gasset, J. España invertebrada. Obras Completas. – Madrid: Revista de Occidente. – Т. III. – 1968. – P. 34-123.
7. Ortega y Gasset, J. Europa y la idea de nación. – Madrid: Revista de Occidente, 1985. – 215 p.
8. Ortega y Gasset, J. Meditaciones sobre la literatura y el arte. (La manera española de ver las cosas). – Madrid: Castalia, 1987. – 394 p.
9. Ortega y Gasset, J. Vieja y nueva política. Obras Completas. – Madrid: Revista de Occidente. – Т. I. – 1966. – P. 265-307.

– абсолютне втілення вітального синтезу. Він також розгледів у ньому мислителя і письменника, який, перебуваючи на перетині культур, часів і жанрових систем, виявляє унікальні здібності до включення і творчого освоєння чужого. Саме цю рису геніального Сервантеса Ортега радить успадкувати іспанській нації, аби відродитися з ганьби й занепаду.